

A NYOMDAMŰVÉSZET VILÁGMŰZEUMA.

A Rajnamenti Mainzban 1445-ben világtörténelmi fontosságú a földkerekség ábrázatának megváltoztatására hivatott esemény történt, mely abból a látszólag jelentéktelen tényből indult ki, hogy Johann GENSFLEISCH mainzi polgár, más néven GUTENBERG, feltalálta annak módját, hogy mozgatható, öntött fémbetűkkel meglepő gyorsan s szinte korlátlan számban sokszorosítson eladdig csupán kevesek számára hozzáférhető kéziratokat s ezzel a világról való ismeretet az emberiség közkincsévé tegye. Nemcsak Amerika felfedezése (1492) vagy a még későbbi reformáció (1517) vezette be az újkort, — mert mindkét eseménynek csak a föld egy részére, s a kulturai és gazdasági életnek is csupán egyes területeire nézve volt jelentősége. Az a forrás, melyből az egész újkori élet világszerte megtermékenyült és táplálkozott, a könyvnyomtatóművészet volt. GUTENBERG találmánya alakította ki az újkor arculatát, ez volt legelhatározóbb befolyással az emberi élet valamennyi területének fejlődésére: gondolkodására és életére, tudományára és művészetére, gazdaságára és technikáéra. Ha valaki egyáltalán rászolgált, hogy az újkor atyjának nevezzék, nyilván nem COLUMBUS Kristóf az, LUTHER Márton sem, hanem GUTENBERG János; mert csak ennek az istenáldotta lángésznek köszönhető az az előrehaladás, mely az újkort a középkortól megkülönbözteti. Akár tudatában vagyunk, akár nem: a nagy mesternek mindent átformáló alkotása nélkül nem volnánk azok, akik vagyunk.

A világ tisztában van vele, mivel tartozik ennek a férfúnak; semmiféle adódó alkalmat el nem mulasztott, hogy neki halálával ne hódolt volna: számtalan emlékművet állított neki, 1640-ben, 1740-ben és 1840-ben nagyszabású évszázadi ünnepekkel emlékezett meg találmányának jelentőségéről, 1900-ban soha nem látott pompával ünnepelte meg ötszázadik születési évfordulóját, s tíz esztendő

mulva (1940) a nyomdaművészet félezeréves ünnepe alkalmával nem kisebb hódolattal fog adózni az emberiség e nagy jóltevőjének.

A halhatatlan mester élő emlékművéül alapított Mainzban, 1900-ban a GUTENBERG-múzeum, melynek az a törekvése, hogy mindazt, ami GUTENBERG találmányához adalékot szolgáltat, s egyúttal mindazt, ami a föld valamennyi kultúrországára egyetemes nyomdaművészetének történetére vonatkozik, egybegyűjtse, megrostálja, feldolgozza, kiállítsa és tudományos kiadványok útján a legszélesebb körökben megismertesse.

A GUTENBERG-múzeum programja megalapítása óta nemzetközi volt. Gyűjtési és munkaköre tehát nem szorítkozik csupán GUTENBERGRE, hanem a világ valamennyi könyvnyomtatójára; nem csupán egyes országokra, hanem a föld valamennyi országára; nem csak egy meghatározott időszakra, hanem a nyomdaművészet egész történetére GUTENBERG korától napjainkig; nem csak egy bizonyos nyomtatásmódra, hanem a sokszorosításnak valamennyi nyomtatástechnikai lehetőségére.

Ez a program egyúttal magában foglalja a GUTENBERG-múzeumnak azt a törekvését, hogy a nyomdaművészetnek világmúzeuma legyen vagy legalább is, hogy idővel az váljék belőle.

Nem is kívánkozik a nyomdászat világmúzeuma a földkerekség egyetlen városába sem inkább, mint Mainzba. Ott született kevéssel az 1400-ik év előtt, a «Hof zum Gutenberg»-ben, a GENSFLEISCH-ok törzsökös patricius családjának sarjaként a nyomtatás művészetének nagy feltalálója; a mainzi Schöfferhofban fejezte be halhatatlan találmányát; Mainzban állította elő 1445-ben a *Fragment vom Weltgericht* alakjában Európa első nyomtatványát; Mainzban hozta nyilvánosságra az 1452—55. években a negyvenkétsoros bibliát, minden idők könyvnyomtatóművészetének ezt a mesterművét; a franciskánusok mainzi templomában helyezték örök nyugalomra 1468 februáriusában lényének halandó részét; Mainzban él a páratlan lángész emlékezte meg nem fogyatkozott erősséggel; Mainzban emelkedik legbüszkébb emlékműve, melyet a nagy THORWALDSEN teremtett meg a még nagyobb GUTENBERGnek; Mainzban él és működik negyedszázadot meghaladó idő óta a GUTENBERG-múzeum, mely az

egész világ minden könyvnyomtatójának hazájává és szülői házává óhajt válni. Mainz tehát természetes helye annak a múzeumnak, mely hivatva lesz GUTENBERG művészetét az első, kezdetleges kísérletektől mai tökéletességéig mindenek szeme elé tárni.

Mainz a nyomdaművészet hazája. Nyomtattak légyen bár Kelet-ázsiaiában is már ércszavak segítségével, midőn GUTENBERG még gyermek volt; védelmezzék bár egyesek azt az elméletet, hogy Laurenz Janson COSTER Haarlemben már GUTENBERG előtt is öntött fém-betűket: abban valamennyi tudós és valamennyi kultúrnép meg-egyezik, hogy magát a könyvnyomtatás művészetét, mely az egész világot meghódította, Mainzban találták fel, s hogy az Mainzból indult el győzelmi útjára az egész földgolyón át.

Ezért senki a világon, ki magát büszkeséggel GUTENBERG tanítványának vallja s mindennapi kenyerét a mester művészetének köszönheti, távol nem maradhat, ha arról van szó, hogy hazáját megvédelmezze és szülőházát megoltalmazza; ha arról van szó, hogy a GUTENBERG-múzeumot valamennyi könyvnyomtató közös atyjának eleven emlékéül életben tartsa és kifejlessze.

A GUTENBERG-múzeumnak hivatása, hogy: Mainz városa legnagyobb fiának dicsőségét hirdesse; hogy nemzetközi gyűjtőhelye legyen minden nyomdászati emléknek és nyomdai felszerelésnek, melynek a nyomdaművészet fejlődésére jelentősége van; hogy tudományos központul szolgáljon a föld minden országára nézve a könyvnyomtatás történetére vonatkozó munkálatoknak; hogy az okulás helye legyen, hol a nagy mester minden tanítványa, származék bár széles e világ bármely helyéről, szívébe új büszkeséget, agyába új ihletést fogadjon be. Ekként szolgálhat ez a múzeum a nyomdászvilág dicsőségére és hasznára.

A GUTENBERG-múzeum 1900-ban, GUTENBERG ötszázadik születésnapján Mainzban megalapítottván, 1901 Sz. János-napján ugyanott a nagyhercegi palotában megnyitattott. 1912 szeptember havának végén a városi könyvtár Rheinallee-i új épületébe költözött át, melynek első emeletén igen szűkös keretekben helyeztetett el. Az első negyedszázadot a múzeum a csendes belső kifejlesztésnek szentelte. Csak az 1925. évi, huszonötéves jubileuma alkalmával

kezdődtek meg a terjeszkedésre irányuló erős törekvései. Ez alkalommal nyertek helyiségei a könyvtárépületben — a földszinti nagy termeknek, a magasföldszinti csarnoknak s a másutt elhelyezett GUTENBERG-könyvtár helyiségének hozzacsatolása által — több mint kétszeres területet. Egyidejűleg egy GUTENBERG-korabeli teljes könyvnyomtatóműhely betüöntővel, szedő- és nyomdahelyiséggel üzemképesen berendezett hű másolatának elhelyezésére is mód kínálkozott. Egy hatalmas nemzetközi GUTENBERG-émlékkönyv is jelent meg ugyanekkor a világ minden nemzetéből való hetvennyolc legkiválóbb nyomdaművészeti tudós és gyakorlóművész tollából. E nagy emlékkönyv nyomába léptek 1926 óta évenként a nemzetközi GUTENBERG-évkönyvek, a mainzi GUTENBERG-Társaság kiadásában.

Megállapítható, hogy a GUTENBERG-múzeum az utolsó években máris néhány számottevő lépéssel előre jutott az imént körvonalazott célok felé vezető úton.

Azt az igyekezetét, hogy belőle a nyomdászat világmúzeuma váljék, méltánylással fogadja nemcsak Mainz városa, hanem a bel- és külföldi könyvnyomtató ipar valamennyi vezető férfia. Az utolsó évekbeli nagy nemzetközi kiállítások mind kérték s meg is kapták a GUTENBERG-múzeum támogatását. Így a kölni Pressa alkalmával két régi, 1450, illetőleg 1722. évekbeli, betüöntődével ellátott nyomdát mutattak be működés közben. A GUTENBERG-múzeum rekonstruált GUTENBERG-műhelye pedig ez idő szerint a sevillai ibero-amerikai kiállításon látható teljes üzemben.

Jelenleg Mainz városa a világhírű mainzi dóm tövében fekvő, «a római császárhoz» címzett pompás régi patriciusházhoz hozatja rendbe a GUTENBERG-múzeum kibővítésének céljaira s az a terve, hogy később «az angol királyhoz» címzett szép régi házat is a GUTENBERG-múzeum rendelkezésére bocsátja. A múzeum új berendezése alkalmával kiállításainak olyan elhelyezést kell nyerniök, hogy a szépséget áhító szemet is jobban kielégítsék, mint ahogy az eddig, a túlságosan zsúfolt helyiségben megvalósítható volt. A könyvnyomtatás technikájának fejlődését is jobban fel kell tüntetni, mint idáig történt. Egy GUTENBERG-korabeli nyomdaműhely mellett XVIII., XIX. és XX. századi nyomdákat, valamint egy XV.

századi papirmalmot stb. is üzemre készen be fognak rendezni. Több régi nyomtatógépet máris ajándékoztak s újabb adományozások is kilátásban vannak. A nyomdaművészet szülővárosa, Mainz, valamint a többi hírneves nyomtatóváros mellett jussanak a föld egyes országai is a maguk saját helyiségéhez, melyben a maguk nyomdászatának történetét méltón és szépen szemléltethetik.

A mainzi GUTENBERG-múzeum tehát a fejlődés szerencsés irányzatát mutatja. Kívánatos és remélhető is, hogy amaz erőfeszítések iránt, melyek Mainz városa meg a múzeum igazgatósága részéről történnek, a visszhang el nem marad GUTENBERG tanítványai körében, kik számára végelemzésben a múzeum léteül s hogy a föld egyes országainak nyomdászszervezetei, melyek a GUTENBERG-múzeumot jobbra máris nagy mértékben támogatják, alapszabályaikba olyan szakaszt iktatnak be, mely szerint a mainzi közös múzeumuk kifejlesztése is egyesületeik céljai közé tartozik. Akkor azután nyilván maguk a kultúrországok s kormányaik sem haboznak, hogy a mainzi GUTENBERG-múzeumot támogassák s benne a maguk országának nyomdászattörténetét felállítsák. A nemzetközi GUTENBERG- emlékkönyvet 1925-ben a külföldön a német ügyvivők és követek személyesen nyujtották át valamennyi államfőnek; a nemzetközi GUTENBERG-évkönyvek pedig immár negyedik eszten-deje berlini ügyvivők és követeik útján küldetnek meg a kultúr-országok kormányainak.

A GUTENBERG-múzeum támogatására 1901-ben megalakult a nemzetközi tudományos GUTENBERG-Társaság, mely fennállása óta a nyomdaművészet történetének körébe vágó legfontosabb kiadványokat hozta nyilvánosságra, amik ebben az időszakban egyáltalán napvilágot láttak. Számos nemeslelkű alapító oly mértékben támogatta a GUTENBERG-Társaságot, hogy ez idő szerint módjában áll 15 (külföldön 17) R. M.-nyi csekély évi hozzájárulás fejében tagjainak kezébe olyan mintaszerűen kiállított, értékes kiadványokat juttatni, melynek értéke a hozzájárulás összegének háromszorosát is meghaladja. A GUTENBERG-Társaság tehát tagjai irányában valóban az ajándékozó szerepét látja el. A GUTENBERG-évkönyveken kívül, melyek évenként János napjára jelennek meg, a tagok ugyan-

csak évenként több kisebb nyomtatványt is kapnak a nyomdaművészet egyes különleges kérdéseinek köréből. A GUTENBERG-Társaság nagy kiadványai is, melyek számára nemzetközi tudományos tekintélyt szereztek, de az infláció éveiben szüneteltek, immár kitűnő folytatásra találtak. Bárki is, aki a nyomdaművészet felalálójával szemben magát lekötelezve érzi — s ki ne érezné? — nem hiányozhatik a GUTENBERG-Társaság tagjainak névsorából.

Annak pedig, ki mindennapi kenyerét különösebben is a Mainzól kiinduló könyvnyomtatóművészetnek köszöni s magát a nagy mester tanítványának és követőjének érzi, támogatnia kell a GUTENBERG nevét viselő múzeumot is azzal, hogy iparának használatból kivont nyomdai felszereléseit és gépeit a GUTENBERG-múzeum rendelkezésére bocsátja; azzal, hogy beküldi a nyomdaművészet régi és új emlékeit s minden módon rajta van, hogy a nyomdaművészet e világmúzeumának fejlesztési költségei előteremthetők legyenek. Minden adomány örökre alapítójának nevét viseli s ezt a nevet örökre egybefűzi egy férfúnak, GUTENBERG-nek halhatatlan nevével. Ez a gondolat kit ne töltene el büszke örömmel és hódoló hálával?

(Mainz.)

RUPPEL ALAJOS,

a Gutenberg-múzeum igazgatója.